

LOB en kansrijke keuzes

Hoe kan LOB zo worden ingericht dat dit leidt tot keuzes die aansluiten op talenten en interesses én op de vraag naar arbeid?

Factsheet bij het onderzoek '*LOB & kansrijke keuzes in het vmbo*' (2023) [🔗](#) van SEOR en Annette Diender, dat is uitgevoerd met steun van Instituut Gak. In deze factsheet geven we de belangrijkste resultaten weer en doen we een aantal aanbevelingen voor scholen.

Belangrijkste uitkomsten

BALANS

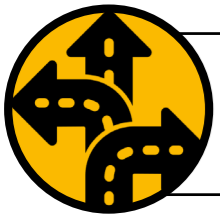
Balans verstoord?

Leerlingen hechten veel belang aan een keuze waar ze later werk mee kunnen vinden, nog meer zelfs dan de aansluiting met talenten en interesses. Voor scholen ligt de prioriteit vaak juist bij het laatste, en veel minder bij de aansluiting op de arbeidsmarkt.

Leerlingen voelen zich geholpen door LOB

Leerlingen voelen zich geholpen door LOB, en dan met name door externe activiteiten (zoals stages en open dagen) en persoonlijke gesprekken. Gesprekken zijn extra belangrijk voor leerlingen met een migratieachtergrond.

Dit leidt echter niet tot kansrijke keuzes

De effecten van LOB op de keuzes van leerlingen zijn beperkt. Helaas kiezen nog steeds veel leerlingen - ondanks dat ze twijfelen - voor opleidingen met een verhoogde kans op werkloosheid en lagere lonen. Reden dus om de balans te herstellen.

Meer balans tussen talenten en interesses en kansrijke keuzes

Voor optimale studieloopbaankeuzes zijn zowel de aansluiting op talenten en interesses als de kansen op de arbeidsmarkt van belang. Waar leerlingen beide aspecten erg belangrijk vinden, focussen scholen vooral op het eerste. LOB heeft dan ook weinig invloed op kansrijk kiezen.

Dit heeft vooral een nadelig effect voor de meer kwetsbare groepen, zoals leerlingen op vmbo basis en leerlingen met een migratieachtergrond.

Later makkelijk werk mee vinden

Goed zijn in de opleiding

Leuk vinden van de opleiding

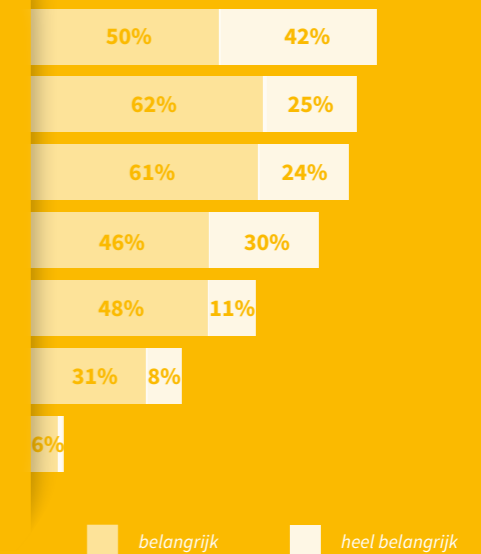
Later veel geld mee verdienen

Dat ouders het een goede keuze vinden

Dat de opleiding niet ver reizen is

Zelfde opleiding als vrienden

MOTIEVEN KEUZE LEERLINGEN

AANBEVELINGEN

- BETER GEBRUIK VAN ARBEIDSMARKTINFORMATIE
- GROTER GEWICHT KANSRIJK KIEZEN IN GESPREKKEN
- INZET VAN ARBEIDSMARKTDESKUNDIGEN BIJ LOB
- AANBOD VAN TECHNIEKPROFIELEN
- MEER EN GERICHTERE ACTIVITEITEN BIJ BEDRIJVEN
- SPECIALE AANDACHT VOOR TWIJFELAARS
- SPECIALE AANDACHT VOOR KWETSBARE GROEPEN
- VROEGTIJDIG EN PERSOONLIJK BETREKKEN OUDERS
- FACILITEREN VAN MENTOREN (MET NAME IN TIJD)
- INVESTEREN IN EIGEN VORMGEVING LOB-LESSEN

DOELEN LOB SCHOLEN

Wat zijn kansrijke keuzes?

Bij dit thema gaan we in op kansrijke keuzes: wat maakt een keuze kansrijk, welke informatie is er beschikbaar om te bepalen of een keuze kansrijk is, en hoe kun je als school zelf kansrijk opleiden en kansrijk kiezen stimuleren?

Een kansrijke keuze is een keuze die niet alleen aansluit op de talenten en interesses van de leerling, maar ook op de vraag naar arbeid. Jongeren hebben zelf baat bij een keuze die aansluit op de arbeidsmarkt. Een richting met hoge baankansen leidt immers tot een stabiel arbeidsleven en een hoger inkomen. Werkloze mbo'ers blijken bovendien vaker spijt te hebben van hun studiekeuze.

Dit betekent uiteraard niet dat iedere leerling de opleiding met de meeste kansen op werk moet kiezen. Waar het vooral om gaat, is dat de groep twijfelaars vaker op het spoor van kansrijke opleidingen wordt gezet. Nu kiezen leerlingen die twijfelen relatief vaak voor economie, terwijl dit juist een minder kansrijke keuze is.

Om te weten welke keuzes kansrijk zijn, kan gebruikt gemaakt worden van verschillende informatiebronnen. Hiernaast geven we al wat eerste inzichten op sectorniveau. Meer gedetailleerde informatie over specifieke opleidingen of beroepsrichtingen zijn te vinden via de links hieronder.

Ook vanuit maatschappelijk perspectief zijn kansrijke keuzes van belang, bijvoorbeeld als het gaat om de vervulling van vacatures in kratesectoren.

INFORMATIEBRONNEN

WWW.KIESMBO.NL

[RAPPORTAGES ARBEIDSMARKT SBB](#)

[KANSRIJKE BEROEPEN UWV](#)

[WEGWIJZER ARBEIDSMARKTINFORMATIE EN LOB](#)

Kansrijke keuzes

Kansrijke richtingen

Studiekeuzes in de richting van techniek zijn het meest kansrijk op de arbeidsmarkt, gevolgd door transport en mobiliteit. Ook de richtingen zorg en welzijn (op niveau 3 en 4) en ICT (op niveau 4) hebben vrij gunstige vooruitzichten. Vooral opleidingen in de richting van economie en overige dienstverlening lopen achter qua kans op werk, tijd die het kost om een (substantiële) baan te vinden en loonhoogte.

Het gaat hierbij niet zomaar om tijdelijke trends, maar om verschillen die zich al langer voordoen.

De verschillen in arbeidsmarktkansen tussen opleidingsrichtingen zijn groter voor jongeren op mbo-niveau 2 en jongeren met een migratieachtergrond. Voor deze groepen is het kiezen van een opleidingsrichting met een gunstig arbeidsmarktperspectief dus nog belangrijker.

Technische profielen

Een aandachtspunt als het gaat om kansrijk opleiden, is dat niet alle scholen technische profielen aanbieden. Op de langere termijn zou het aanbod van deze profielen vergroot moeten worden.

Als er op de eigen school geen technische profielen zijn, is het belangrijk dat leerlingen die belangstelling hebben voor techniek de kans krijgen om hiermee - eventueel op een andere school - kennis te maken. Scholen zouden onderling afspraken kunnen maken hoe deze sectororiëntatie vorm kan krijgen om zo drempels voor leerlingen zoveel mogelijk weg te nemen.

Daarnaast is het belangrijk dat ouders en leerlingen die vanuit het basisonderwijs een keuze moeten maken voor een vmbo-school goed worden geïnformeerd over de profielen die worden aangeboden (en welke niet!).

WERKFRACTIE*

* fractie van de tijd dat een jongere de eerste 3 jaar na zijn/haar studie werk heeft

MAANDEN TOT EERSTE SUBSTANTIËLE BAAN*

* baan van substantiële omvang en salaris, geen uitzend- of oproepcontract

Vmbo-scholen voeren verschillende soorten LOB-activiteiten uit. Van welke activiteiten leren jongeren het meest? En wat is belangrijk bij de opzet en uitvoering van deze activiteiten?

LOB-activiteiten

Leerlingen voelen zich over het algemeen geholpen door LOB. Wel valt op dat sommige LOB-activiteiten als leerzamer worden ervaren dan andere.

Praktijkervaringen meest leerzaam

Leerlingen vinden activiteiten waarbij ze praktijkervaring opdoen het meest leerzaam. Denk bijvoorbeeld aan stages, open dagen, bedrijfsbezoeken en PPO/PSO-lessen. Sommige activiteiten die hoog worden gewaardeerd door leerlingen, zoals stages en PPO/PSO-lessen, worden echter (nog) niet op alle scholen aangeboden.

Om de mogelijkheden voor het opdoen van praktijkervaringen te vergroten, moeten scholen investeren in de samenwerking met bedrijven. Besteed daarbij extra aandacht aan bedrijven in kansrijke sectoren.

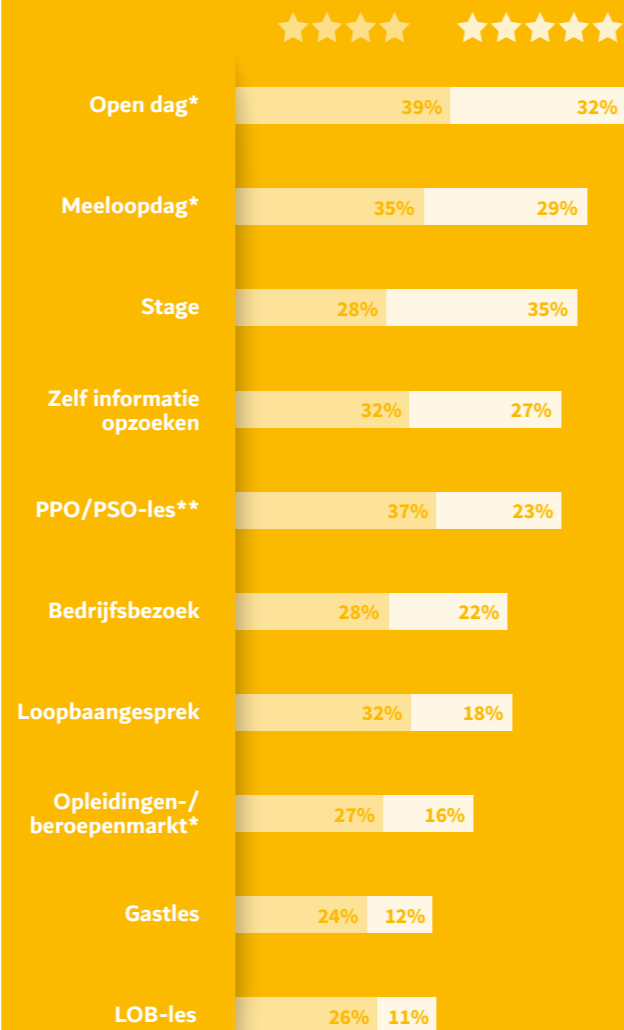
LOB-lessen zijn aandachtspunt

De LOB-lessen zijn op de meeste scholen een belangrijk onderdeel van het LOB-programma. Tegelijkertijd vinden leerlingen deze kernactiviteit het minst leerzaam. De gekozen methode doet ertoe: wanneer dit teveel een manier is om leerlingen " bezig te houden" en vooral ontaardt in het klikken door een digitaal programma, ervaren leerlingen dit als weinig zinvol. Het loont dus om de lessen zelf vorm te geven, waarbij zo'n programma overigens wel een hulpmiddel kan zijn.

"Meer dingen doen, wij leren niks van het boek, wij moeten het ervaren!"

- Tweedejaars leerling

SCORES LEERZAAMHEID

* alleen vierdejaars; ** praktische profiel/sector oriëntatie, alleen tweedejaars

foto: www.techmission010.nl

Belang van maatwerk en persoonlijke aandacht

Meer mogelijkheden voor maatwerk op een school leiden tot een hogere waardering van LOB-activiteiten. Dit geldt zeker voor de waardering van LOB-lessen. Ook is een belangrijke rol weggelegd voor individuele gesprekken: meer gesprekken met decanen, mentoren en docenten zorgen ervoor dat leerlingen zich beter geholpen voelen.

Verskil tussen doelgroepen

Het belang van gesprekken op school over de keuzes is nog groter voor jongeren met een migratieachtergrond. Een deel van hen kan bij deze keuzes minder terugvallen op hun ouders en zij bezoeken ook minder vaak open dagen.

Daarnaast hebben leerlingen die nog twifelen over hun keuze meer behoefte aan informatie en gesprekken. Deze groep verdient speciale aandacht, omdat zij vaak neigen naar een keuze voor economie terwijl een andere richting vanuit het perspectief van kansrijk kiezen meer voor de hand ligt.

Relatief weinig geleerd over kans op werk

Leerlingen vinden de LOB-activiteiten dus leerzaam. Maar wat leren ze er dan van? Aspecten op het gebied van talenten en interesses worden vaker genoemd dan arbeidsmarktaspecten. Leerlingen weten bijvoorbeeld beter wat ze leuk vinden en waar ze goed in zijn. De kans op werk wordt minder vaak genoemd.

"Roep soms een leerling erbij voor 10 minuutjes om er even over te praten of ze al een beetje weten wat ze willen"

- Vierdejaars leerling

Schoolbeleid

Scholen richten hun LOB-beleid verschillend in. Ook in de uitvoering kunnen verschillen optreden, als gevolg van bewuste keuzes of de context waar de school mee te maken heeft. Welke factoren in het schoolbeleid zijn van belang bij het stimuleren van kansrijke keuzes?

54 % % decanen die (zeer) tevreden zijn over de tijd die zij zelf hebben voor LOB

29 % % decanen die (zeer) tevreden zijn over de tijd die mentoren hebben voor LOB

Een belangrijk aspect in het LOB-beleid op een school is de rolverdeling. Welke partijen zijn betrokken bij LOB en wie is waarvoor verantwoordelijk? De mentoren hebben op veel scholen een cruciale rol. Zij geven de LOB-lessen, zijn de spil naar de ouders en zijn vaak ook degenen die de loopbaan-gesprekken met leerlingen voeren.

Cruciale rol mentor biedt voordelen...

Het belangrijkste voordeel is dat mentoren hun leerlingen goed kennen. Zij vormen daarom vaak de sleutelpersoon in de uitvoering, met de decaan in de tweede lijn.

... maar maakt LOB ook kwetsbaar

Een risico aan deze sleutelpositie is dat de

kwaliteit van de uitvoering vaak verschilt per mentor. Niet alle mentoren geven evenveel prioriteit aan LOB of zijn even vaardig in het begeleiden van leerlingen en hun ouders bij het maken van kansrijke keuzes. Voor mentoren ligt het bovendien meer voor de hand om aandacht te besteden aan talenten en interesses dan aan het arbeidsmarktperspectief.

Daarnaast hebben veel mentoren te maken met tijdgebrek, ook vanwege de vele andere verantwoordelijkheden die zij al hebben.

Faciliteer mentoren, met name in tijd

Tijd voor mentoren is een essentiële schakel in het LOB-beleid, en tegelijkertijd een knelpunt. Mentoren zouden meer gelegenheid

moeten krijgen voor professionalisering en om maatwerk en persoonlijke aandacht te bieden aan hun leerlingen.

Benutten van externe deskundigen

Een sleutelrol op het gebied van LOB vraagt veel van mentoren, zeker als zij daarbij ook nog eens meer aandacht moeten besteden aan het arbeidsmarktperspectief. Meer druk leggen op mentoren leidt naar verwachting niet tot het gewenste effect. Het is belangrijk dat de kennis van LOB-coördinatoren en decanen op dit vlak wordt versterkt, zodat ze mentoren hierin adequaat kunnen ondersteunen. Wij pleiten er daarnaast voor dat scholen meer mogelijkheden krijgen om een beroep te doen op externe arbeidsmarktdeskundigen.

KEUZES BEVESTIGEN OF KRITISCH MEEDENKEN MET LEERLING?

Leerlingen die een individueel advies krijgen van school, voelen zich beter geholpen in hun keuzeproces. Maar om ook daadwerkelijk effect te hebben op de kansrijke keuzes is meer nodig. In de praktijk zien we dat scholen de keuzes van leerlingen vaak bevestigen en zelden een afwijkend advies geven aan leerlingen.

Het is belangrijk dat het element van kansrijke opleidingen een groter gewicht krijgt binnen de gesprekken met leerlingen. Dit vraagt om (meer) deskundigheid van degenen die de gesprekken voeren en minder terughoudendheid om een advies te geven, ook als dit advies in eerste instantie afwijkt van de keuze van de leerling. Zo'n advies is zeker geen dictaat, maar kan de jongere wel uitnodigen om dit in overweging te nemen en ook zelf verder te onderzoeken. Daarnaast kunnen bepaalde beelden ontkracht worden, bijvoorbeeld als ten onrechte wordt aangenomen dat een opleiding veel kansen op werk en een hoog salaris biedt.

“De mentoren kennen de leerlingen veel beter. Een beperking is echter dat mentoren het nog sterk aanpakken als de andere vakken op school”

- Decaan

IN- OF EXTERNE DESKUNDIGEN?

Leerlingen hebben niet alleen informatie nodig over de arbeidsmarktperspectieven van opleidingen, deze informatie moet ook vertaald worden naar hun eigen situatie en de beelden die zij hierbij hebben. Dit vergt een deskundige begeleiding en advies.

Ga na welke kennis en vaardigheden hiervoor nodig zijn, en hoe uw school deze het meest doeltreffend kan inzetten. Denk daarbij niet alleen aan professionalisering van decaan en mentoren, maar sta ook open voor de inzet van externe arbeidsmarktdeskundigen, bijvoorbeeld door samenwerking met het leerwerkloket. Dit heeft als bijkomend voordeel dat het de acceptatie van leerlingen en hun ouders kan vergroten.

“Het hangt sterk af van de mentor, de ene maakt er meer werk van dan de ander”

- Decaan

SAMENWERKING MET EXTERNE PARTIJEN

Er zijn grote verschillen tussen scholen als het gaat om de samenwerking met externe partijen, zeker als het gaat om de rol van bedrijven en gemeenten. Bij twee derde van de scholen hebben bedrijven maar een kleine of zelfs helemaal geen rol in het LOB-beleid. Dat is jammer, omdat juist het koppelen van LOB aan de beroepspraktijk leerlingen een breder en realistischer beeld kan geven van hun toekomstmogelijkheden.

Wat opvalt is dat sommige scholen sterk gericht zijn op samenwerking met allerlei externe partijen, terwijl andere scholen veel minder naar buiten gericht zijn. Om kansrijk kiezen te stimuleren, moeten ook deze scholen meer gaan investeren in het leggen en onderhouden van externe contacten. Mogelijk kan de gemeente uw school hierbij ondersteunen. Ga hier eens over in gesprek met uw gemeente.

Rol van ouders

Ouders kunnen veel invloed hebben op de keuzes van hun kinderen. Hoe kijken zij aan tegen LOB en wat verwachten ze van school?

Belangrijkste gesprekspartner leerling

Ouders zijn de belangrijkste gesprekspartner voor leerlingen (zie de figuur hiernaast). Bij de keuze voor een vervolgopleiding geldt dit nog meer dan bij de profielkeuze. Daarnaast hebben ze ook een meer indirecte invloed: jongeren laten zich bij hun keuzes sterk inspireren door hun persoonlijke omgeving.

Rol minder groot bij migratieachtergrond

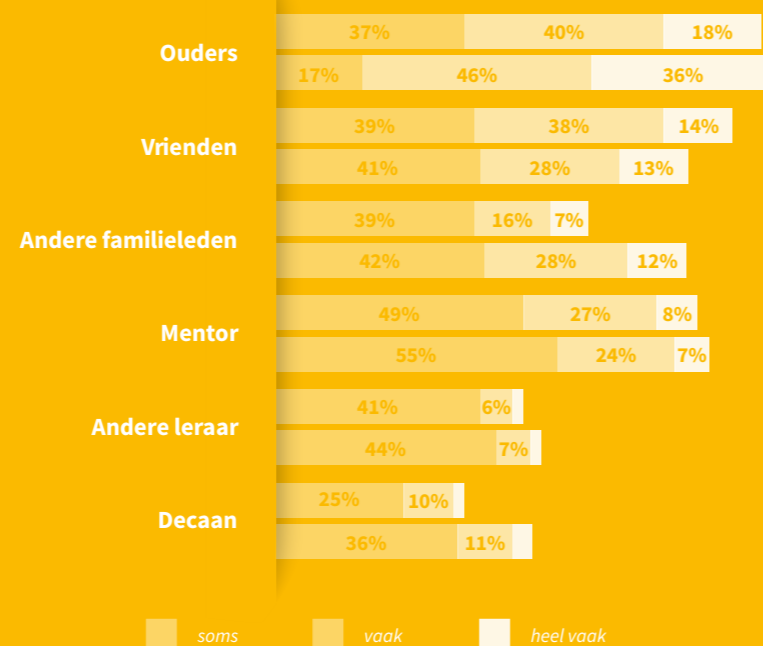
Als thuis ook een niet-westerse taal gesproken wordt, is de rol van de ouders minder groot. Leerlingen met een migratieachtergrond bezoeken ook minder vaak open dagen, omdat jongeren dit vaak samen doen met hun ouders. Dat is jammer, want leerlingen en ouders die wel open dagen bezoeken zien hierin een grote meerwaarde. Om het bereik van open dagen te vergroten, is het dus belangrijk om extra te investeren in het betrekken van ouders met een migratieachtergrond bij het keuzeproces. Dit begint bij ouderavonden op het vmbo zelf die goed te volgen zijn voor deze groep en waarin het belang van open dagen goed over het voetlicht wordt gebracht.

OP DE WEBSITE VAN EXPERTISE-PUNT LOB ZIJN TOOLS TE VINDEN VOOR HET BETREKKEN VAN OUDERS BIJ LOB

Samenwerking met ouders cruciaal

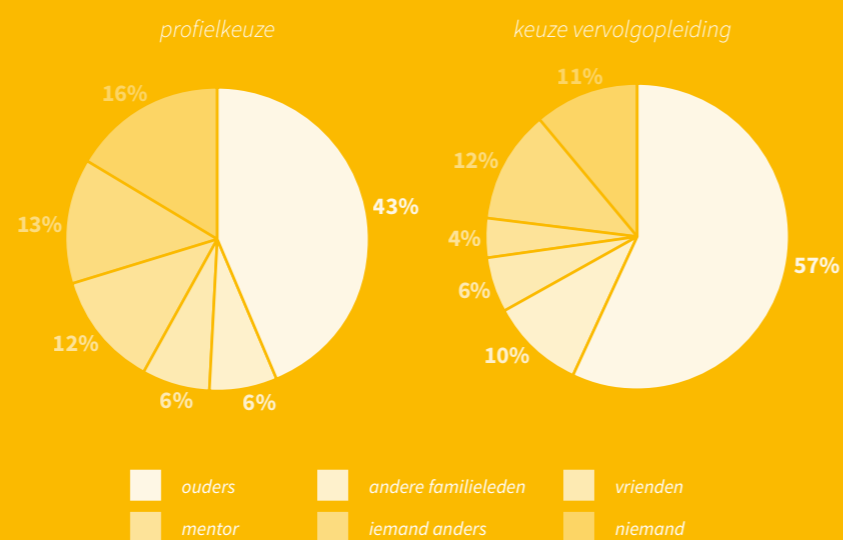
Juist omdat ouders zo'n belangrijke rol hebben in het keuzeproces, is het cruciaal om hen als school te bereiken. Informatie en terugkoppeling rondom het keuzeproces en de LOB-activiteiten faciliteert ouders in hun ondersteunende rol en draagt bij aan een goede samenwerking.

GESPREKSPARTNERS*

* zowel bij profielkeuze (boven) als keuze vervolgopleiding (onder)

WIE HEEFT HET MEEST GEHOLPEN?

Wat vinden ouders belangrijk?

De meeste ouders vinden het erg belangrijk dat hun kinderen hun hart volgen bij het kiezen van een profiel of vervolgopleiding. Dat wil niet zeggen dat de kans op werk helemaal geen rol speelt: ongeveer de helft van de ouders die we hebben geïnterviewd vindt dit ook belangrijk. Daarnaast vinden ouders het vaak prettig als een opleiding breed is en hun kind nog verschillende kanten op kan.

Ouders zijn redelijk tevreden over LOB

Over het algemeen zijn de geïnterviewde ouders redelijk tevreden over het LOB-beleid van de school en de mate waarin ze bij het keuzeproces betrokken worden. Ze onderschrijven de waarde van de verschillende LOB-activiteiten. Ouders zijn vooral te spreken over het opdoen van praktijkervaringen, waar ze graag meer van zouden willen zien in het LOB-programma.

“Het zou fijn zijn als er vaker een persoonlijk gesprek plaatsvindt. Hier kan wel een structureel traject voor worden opgezet, zodat je als ouder hier echt in wordt meegenomen. Nu moet je veel zelf uitzoeken en is het mbo echt een puzzel”

- Moeder van een dochter die kiest voor een technische vervolgopleiding

Sommige ouders geven aan dat een LOB-activiteit hun kind uiteindelijk een laatste zetje heeft gegeven, bijvoorbeeld als bevestiging of als een leerling nog twijfelde over de keuze.

Wel behoefte aan (meer) informatie en persoonlijke gesprekken

Het is voor ouders lastig om goed zicht te krijgen op de keuzeprocessen, omdat ze meer op afstand staan en afhankelijk zijn van informatie via de school en hun kind. Verbeterpunten vanuit ouders zijn dan ook meer informatie en meer en langere persoonlijke gesprekken.

“Soms hebben leerlingen onrealistische wensen. Een goed moment om dit bespreekbaar te maken is tijdens het gesprek met ouders”

- Decaan

